

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA DARS JARAYONLARINI TASHKIL QILISHDA DIDAKTIK METOD VA MULTIMEDIYA VOSITALARIDAN FOYDALANISH

Tashkent viloyati Quyi Chirchiq tumani

4-sonli boshlangich sinf oqituvchisi

Boynazarova Flyura Xakimjanovna

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida dars jarayonlarini tashkil qilishda foydalaniladigan metod va multimedia vositalari haqida, ulardan samarali foydalanish usullari haqida so'z boradi. Shu bilan bir qatorda boshlang'ich sinf darslarida turli metod va vositalardan foydalanishning ahamiyati, bir qator afzalliklari xususida so'z boradi.*

***Kalit so'zlar:** Boshlangich sinf, ta'lim, tarbiya, dars samaradorligi, metod, didaktik vosita, multimedia.*

Ta'limda ijobiy natijalarga erishish, eng avvalo, yosh avlodga ilmiy bilim asoslarini puxta o'rgatish, ularda dunyoqarash hamda tafakkur ko'lamini kengaytirish, ma'naviy-axloqiy sifatlarini shakllantirish borasidagi ta'limiy-tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etish bilan belgilanadi. Bu borada ta'lim-tarbiya jarayoniga ko'plab o'zgartirishlar kiritilmoqda, yangicha yondoshuvlar tadbiq etilmoqda.

Umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinf darslarini tashkil etish, loyihalash va olib borish jarayonida tashkil etiladigan samarali ish usullarini amaliyotga joriy qilish, o'quvchilarning diqqati va e'tiborini jalb qilish maqsadida dars davomida turli didaktik metod va multimedia vositalaridan unumli va mazmunli foydalanish maqsadga muvofiqdir. Dars samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining ijodkorligi, kreativ fikrlashlarga moyilligi, darslarni loyihalash va olib borish jarayonida didaktik metod va multimedia vositalarini to'g'ri tanlay olishi, ulardan darslar jarayonida oqilona foydalana bilishiga bog'liq bo'ladi. Avvalo metod nima? degan savolga to'xtalamiz: Metod bu- (lotincha metodus – yo'l, usul so'zidan olingan bo'lib,) – tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot

deb tarjima qilinadi. Ilmiy tushuncha sifatida “metod”so’zi keng ma’noda muayyan maqsadga erishish yo’lini, tor ma’noda tabiat va ijtimoiy hayot hodisalar iva qonuniyatlarini bilish maqsadida qandaydir vazifani hal etish usulini bildiradi. Har qanday metoddan biror maqsadga erishish ko’zda tutiladi va shuning uchun u qandaydir maqsad qo’yishni, unga erishish bo’yicha faoliyat usulini, ana shu faoliyatni amalga oshirishda yordam beradigan vositalarni bilishni taqozo etadi. Keng ma’noda metod yunoncha "Metodost" so’zidan olingan bo’lib, "yo’l", "usul" ish uslubi degan ma’noni anglatadi. Qo’llaniladigan (o’qitish) "metod" - termini kishilarning o’z oldiga qo’yan maqsadlariga erishish, ma’lum obyektini o’zlashtirish borasidagi nazariy va amaliy faoliyatlari usullarini anglatadi. O’qitish metodi deganda ta’lim jarayonida o’qituvchi va o’quvchilarning kutilgan maqsadga erishishga qaratilgan birgalikdagi faoliyat natijasini tushinish mumkin. Bizning fikrimizcha esa metod bu- olib boriladigan o’quv mashg’ulotining samarali bo’lishini kafolatlovchi, belgilangan vazifalarni o’zida to’laqonli aks ettira olgan, bajaruvchining ishlarini mukammal sari undashga asoslangan yaxlitlikka tomon chorlovchi jarayonni o’zida mujassamlashtirgan tizimli, keng qamrovli yo’ldir. Darslarni olib borish va o’tkazish uchun tayyorgarlik ko’rib, faoliyatni tashkil etgan o’qituvchida dars uchun tanlangan metodlarning ustunligi yaqqol namoyon bo’ladi. Shu bilan birgalikda o’qituvchi va o’quvchilar uchun dars jarayonida qulaylik yuzaga keladi.

Maktab ta’lim tizimida o’qitish metodlari bilan birga "metodik usul" va "vosita"lar ham ishlatiladi. Usul - metodning bir qismi bo’lagidir. Masalan, o’quvchining bilimni yozma tekshirish metodiga xatolarni tuzatish usuli kiradi. Shvetsariya pedagogi I.G.Pestoljka: “Mening o’quvchilarim yangilikni mendan olmaydi: ular bu yangilikni o’zlari kashf etadilar. Mening asosiy vazifam – ularni o’zlarini namoyish etishga, mustaqil g’oyalarini rivojlantirishga yordam berishdan iborat” degan edi.

O’quvchilar tarbiya darslari orqali aynan bir xulosaga kelishlari, hayot va faoliyatlari davomida dars zamirida berilgan tavsiyalarga to’liq amal qilishlari uchun o’qituvchi avvalo o’zi bu borada haqiqiy o’rnak bo’la olishi lozimdir. Boshlang’ich sinf darslarini multimedia vositalaridan foydalangan holda tashkil etish orqali o’quvchilarda ushbu fan bo’yicha beriladigan turli yo’nalishdagi ma’lumotlarga, vazifa va topshiriqlarga bo’lgan

qiziqishni yanada orttirish, topshiriq sifatida berilgan amaliy ishlarni video va animatsion usul orqali tasavvur qilgan holatda mustaqil bajarishlari uchun qulaylik yaratuvchi manba sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan multimedia vositasi haqida qisqacha ma'lumot:

Multimedia vositalari haqida so'z borar ekan internet sayti manbalarida u haqida quyidagicha ma'lumotlarni uchratishimiz mumkin bo'ladi: Multimedia (multi - ko'p, media - muhit) - bu kompyuter texnologiyalarining soxasi bo'lib, turli axborot saqlovchi vositalaridagi turli fizik ko'rinishda ifodalangan axborotlarga ishlov beradi. Multimedia - bu zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalanib, interfaol dasturiy ta'minot ostida boshqariladigan video va audio effektlarning o'zaro bog'liqligi bo'lib, matn, tovush, grafika, foto, videoni birlashtiradi. Bunda ma'lumot turli axborot tashuvchilarida mavjud bo'lishi mumkin (magnit va optik disklar, audio va video tasmalar).

Boshlang'ich sinf darslarida multimedia vositalaridan foydalanishning afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. Beriladigan ma'lumot va axborotlarni turli usullar yordamida ya'ni matn, jadval, diagrammalar yordamida tasvirlash bilan bir qatorda, ma'lumotlarni monolog, musiqa, videofilmlardan parchalar, animatsiyalarni birgalikda bir butun yaxlitlikda berilishining mavjudligi;

2. Dars davomida multimedia vositalaridan umumli foydalangan holda o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirish, ularning diqqatini jalb qilish imkoniyatining mavjudligi;

3. Multimedii vositalarini qo'llab olib borilgan darsda o'quvchilarda biror narsa, hodisa haqidagi bilimni to'liqroq tasavvur etish imkoning mavjudligi;

4. O'quvchilarning zamonaviy axborot vositalaridan mustaqil foydalana olish ko'nikmalarini tashkil etish imkoniyatining mavjudligi;

5. O'quvchilar tomonidan olingan ma'lumotlarni chuqur, mukammal holatda o'zlashtirilishi;

6. O'quvchilarda ta'lim olishning yangi bosqichi, yangicha usullaridan foydalanish, ulardan oqilona foydalanishni o'rganish imkoniyatining mavjudligi;

7. Ta'lim berish jarayonida vaqtdan unuli foydalanishga erishish;

8. O'qituvchi tomonidan berilgan ma'lumotlarni o'quvchilar ongida aniq va to'liq saqlanib qolinishi shular jumlasidandir.

Ilmiy tadqiqotlar natijasida olingan ma'lumotlarda qayd etilishicha, multimedia vositalari asosida o'quvchilarni o'qitish ikki barobar unumlidir va vaqtdan yutish imkonini yaratish bilan bir qatorda, multimedia vositalari asosida bilim olishda 30% gacha vaqtni tejash imkonining mavjudligi, olingan bilimlarni esa xotirada uzoq muddat saqlanib qolinishining ta'minlanganligi alohida e'tirofga sazovordir. Agar o'quvchilar berilayotgan materiallarni ko'rish (video) asosida qabul qilsa, axborotni xotirada saqlab qolinishi 25-30 % ga oshishi, unga qo'shimcha sifatida o'quv materiallari audio, video va grafika ko'rinishda mujassamlashgan holda berilsa, materiallarni xotirada saqlab qolish foizi 75 % ga ortishini ko'rishimiz mumkin.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkin boshlang'ich sinf o'quvchilarini tabiya darslari orqali beriladigan bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish, ularda komil insonda mujassam bo'lishi nazarda tutilgan ijobiy hislatlarni tarkib toptirishda darslar davomida tarbiya metodlari, interfaol metod va vositalardan, multimedia vositalardan unumli foydalanishga erishish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu jarayonni mazmunli va unumli tashkil etish esa kutilgan samarali natijaga erishish imkoniyatini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K. Qosimova va b. *Ona tili o'qitish metodikasi*. -T.: Noshir. 2009.
2. М.П. Воюшина, С.А.Кислинская, Е.В. Лебедева. *Методика обучения литературе в начальной школе*. -М.: -Академия. - 2010.
3. Matchonov S., Shojalilov A., Gulomova X. va b. *Oqish kitobi. 4- sinf uchun darslik*. -T.: Yangiyo'l poligraf servis. 2020.
4. Матчонов С. *Адабиёт дарсларида тахлил ва талкин уйЎнлиги. Тил ва адабиёт talimi*. 2020. 7- son.
5. Гуломова Х. *Укувчиларнинг матн устида ишлаши.// Тил ва адабиёт таълими*. 1994. №2-3.
6. Bakiyeva H. *Boshlang'ich sinflarda so'z ustida ishlash metodikasi*. -T.: Istiqolol. 2013.